

1) Proposal of R' Eliezer Berkovitz and Introduction of R' Y. Y. Weinberg

כתבי הגאון רבי יחיאל יעקב וויינברג זצ"ל חלק א סימן צו: הסכמה לספר "תנאי בנשואין ובגט" מאת הרב אליעזר ברקוביץ

הקדמה לספר תנאי בנשואין ובגט

ראיתי את הקונטרסים הגדולים של הרב הג' ר' אליעזר ברקוביץ שליט"א בעניני תנאי בקידושין ובנשואין והם מצטיינים בבקיאות עצומה ובחריפות עמוקה מאד; ובהגיון זך וישר הוא יורד ליסודי יסודות של ההלכה ומעלה פנינים שעל ידם מתישבות כמה פליאות שהתלכטו בהן כמה מרבתינו האחרונים ז"ל. אין כל ספק שקונטרסים אלה ראויים לפרסום ולדיון רחב מצד גדולי ההלכה.

הם מהווים ספר גדול, המפליא הן בבקיאותו והן בניתוחי הענינים לעומקם ולרוחבם ולא ראיתי דוגמתו בין ספרי האחרונים השונים של מחברי זמננו. הכל יודעים את חומר הבעיות שעלו בזמננו הן בא"י הן

בחור"ל, בעיות שלא נמצא להן פתרון ושהן מסכנות את האישות ומחריבות את טהרת המשפחות בישראל וראוי שגם גדולי דורנו ידונו בהן והספר הנ"ל ישמש מצע ובסיס לעיון ולדיון חדש.

אמנם ידוע כי בדור שלפנינו פורסם ספר בשם אין תנאי בנשואין, שבו יצאו גדולי גאוני הדור ז"ל לאיסור גמור של הטלת תנאי בקידושין ובנשואין, אבל המחבר דידן מדגיש בדיוניו שלא יצא חו"ש לחלוק על גדולי הדור הקודם, אלא בשביל שהמצב הוגרע מאד ובעיות חדשות חמורות השתרגו ועלו על הפרק, בעיות שגדולי הדור הקודם לא נסתבכו בהן; הענינים הגיעו עד כדי כך שהרבה נשים נפרדות מבעליהן רק בערכאות לבד בלי גט פיטורין כד"ת והולכות ונישאות לאחרים ועי"ז מתרכים חלילה ממזרים בישראל. ואילו היו אלה מקרים בודדים כמו בדור הקודם ג"כ היו צריכים לדון בכובד ראש לחפש תקנה לדור, עאכו"כ שהדבר הפך לתופעה המונית, ר"ל, ומשפחות אלה שנטמעו מתערבות לעתים עם משפחות שנשתמרו בקדושתן באין משים וגדול כח היצר והתשוקה להתחבר ע"י נישואין. ע"כ אמרתי שאין לעבור בשתיקה ובשוא"ת על הופעת הפרצה הזאת ויש צורך דחוף לעיין באפשרות ובצורך החיוני של תקנות להסיר מכשולים נוראים מחוגים רחבים ואף כי מחוגי שלומי אמוני ישראל, כנ"ל.

זאת ועוד: האיסור שפרסמו אותו גדולי הדור הקודם מכוון היה בעיקר נגד התנאת התנאי של רבני צרפת וזה היה התנאי שלהם: באם יתפרד הזוג בערכאות יהיו הקידושין שם בטלין מעיקרא. נגד זה טענו הגאונים מכל הארצות שדבר זה יגרום לביטול קדושת האישות בישראל חו"ש וכל הענין יהפוך למין חוזה של שותפות שאפשר לבטלו כל אימת שאחד מהשותפים אינו רוצה בהמשך קיום השותפות ואף האשה המסרבת באישות יכולה לבטלה ע"י הערכאות, ובאופן זה בטלה האישות בישראל ונמצא שהאישות תלויה בעקיפין בדעת הערכאות ונתגלה הדבר שהתנאי אינו אלא הערמה לכסות על המשפט הערכאי, בעוד שהרב ברקוביץ מצמצם את אפשרות התניית התנאי על מקרים מסוימים ומסלק את התלות בערכאותיהם שלהם, כאשר יוכח המעיין בספרו.

והנה בדין היה להתעמק בעיון רב ועמוק בספרו הנ"ל ולנקוט עמדה ברורה אם לחיוב אם לשלילה. אלא שחרפו עלי החלאים ל"ע וגברה החולשה ל"ע ונבצר ממני לרדת ולצלול בים הגדול הזה של סברות, מסקנות וחידושים רבים, אשר חונן בהם המחבר הגדול הרב ברקוביץ שליט"א, אלא משום חשיבות הענין וחכיבותא דגברא דנן לא אעלים את אשר עם לבבי. יש להתבונן מה הניע את גדולי הפוסקים בדור העבר לחלוק על עמודי ההלכה, הלא המה הרמ"א הנו"ב והחת"ס ויצאו נגדם, שבעיקר נטו לדעת הש"ג בכתובות פרק המדיר, וז"ל: לשון הרי"א"ז, בעל ה"ז מקודשת קידושין גמורין ואפילו קידש על תנאי . . . ואמר הריני בועלך ע"מ שאין עליך מומין או נדרים או על תנאי אחר, כגון ע"מ שירצה אבא, אעפ"י שלא רצה האב מקודשת לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, שהרי זו תחילת בעילתו לשם אישות היתה, וזה שהתנה כסבור שלא יעברו על תנאו ולפיכך אעפ"י שלא נתקיים התנאי הרי א"א לבטל בעילת האישות והרי זו מקודשת עכ"ל (ועי' בהג' אשרי שם). הרי שבמילים ברורות דוחה הוא בכל כוחו את כל ענין תנאי בנישואין ומסיק שאין תנאי בנישואין. ובכדי להבין את עומק דבריו יש לצרף לכאן מש"כ בש"ג במס' קידושין פ"ג בשם ריא"ז בדין מקדש בלא עדים, וז"ל: ונראה בעיני שאם הוחזקו באותן הקידושין ועומדין בחזקת איש ואשתו אעפ"י שאין להם עדי קידושין ולא עדי יחוד

שלא נתיחדו בפני עדים הכשרים להם, הואיל ומוחזק במקומן בחזקת איש ואשתו הרי חזקה זו כמו עדות ברורה גמורה עכ"ל. ויש להתעמק ולהבין דבריו, שלפי דעתו עצם החיים של חיי אישות מהווה לפי עצם מהותו קידושין, ולפי עומק פשוטן של הדברים יש לחדש ולהבין את דברי הגמרא בכתובות ג ע"א וז"ל הגמ': כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה א"ל רבינא וכו' קידש בביאה מאי א"ל וכו' שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות. הרי שלפי עומק כוונת הגמ' שלולי שויה רבנן [לא היה אפשר לומר אפקעינהו בקידושי ביאה] ורק להם – כלומר לחז"ל – היה להם כוח כזה לשוות לבבעז"נ, אבל בלי זאת היתה עצם החיים של חיי אישות עם ביאה קובע מצב ומעמד של קידושין, וככה יש להבין כוונת הש"ג.

ועוד יסוד גדול באדני היכל הפוסקים של עמנו מצאו גדולי הפוסקים של הדור העבר, והוא בספר דברי מלכיאל בחלק חמישי סימן קכא בתשובתו לרבנים בפריז, שמחו נגד התקנה של רבני צרפת ע"ש באה"ד, וז"ל: ועוד כי עי"ז תתרבה הפריצות ח"ו בישראל כי יאמרו שהקידושין אין בהם ממש וכידם לבטלם ע"י השופט, ועוד דאף בזמן הש"ס לא עשו תקנות כאלה רק במקום שיש לחוש למכשול בשוגג ע"י גיטין דף לג.

והנה אחרי כל האמור לעיל זאת היא לפיענ"ד הבעיה היסודית שיש להציע לגדולי הרבנים של ימינו על בסיס הקונטרס הגדול של הרב ברקוביץ שליט"א, אשר בא בכוח של עמילות ויגיעה עצומה בתורה והקדיש לילות כימים ללון בעומק עמקה של הלכה.

מדרכי הוראה וממנהגיה – נהוג בידי תופשי תורת הפסיקה בישראל שנרתעים הם ונפשם נוקעת מלהתיר תנאי בקידושין ובנשואין. יש להתעמק בכוונת דברי הגמרא: אין אדם עושה בעלבו"נ, שהמדובר כאן אינו רק בגדר העבירה המוגדרת של בעילת זנות, אלא חז"ל הגיעו לסוף דעתו של אדם ולא ניחא ליה להפוך את כל היסוד של החיים, את חיי אישות, למין חוזה הדדי בצורה של חוזה המקובל בדרך מקח וממכר שאפשר לבטלם ברצון שניהם או ברצון אחד מהם. היוצא מזה, כי אפילו חיי נישואים של זוג, שלעולם לא יתפרדו ולא יתגרשו זמ"ז אבל כל משך תקופת חייהם יחד ילבש צורה של ארעיות ובלתי יציבותי, ובכך יש להכריע מה

להעדיף ולעשות תקנה: אם לשמור על קדושת ונצחיות חיי הנישואין בחינת 'וארשתין לי לעולם' ולשים לב שגם בהיגיי שלומי אמוני ישראל האמונים עלי יראה, קדושה וטהרה שלא לגרום חו"ש אצלם למין זעזוע וצינון של קדושת חיי האישות ע"י חו"ק, או להתחשב עם רוע המצב המקולקל שהתפשט בדורנו זה, נימוק גדול וחשוב אשר אין לזלזל כלל וכלל בחשיבותו: הריבוי והתפשטות העצומה של מקרי זוגות המתחברים שלא כדין ושלא כתורה שוב עם בן זוג אחר, אחרי שנתפרדו רק בערכאות כיוון שלא יכלו להתגרש בבית דין בגלל הסיבות הידועות (מחלת הרוח של הבעל או סירוב שרירותי של אחד הצדדים שלא כדין להסכים לגט). והחידוש בדורנו הוא הפשיון והריבוי של הנגע הזה, שהפך כבר לצרת רבים ולקלקול הדור, חו"ש, ויש נימוקים ושיקולים לתרי עברי דנהרא.

ולא באתי לפסוק ולהכריע אלא להפנות לב גדולי הפוסקים על חיוניות וחשיבות הבעיה אשר המחבר הגדול הרב ברקוביץ שליט"א דן בה, ושאין להשתמט ממנה אלא לטרוח ולדון שוב על בעיה חמורה זו.
